

Наряду с добросовестностью ответчика доказыванию подлежит путь выбытия из законного владения. На истце лежит обязанность доказывания факта выбытия из владения по мимо воли собственника (утрата, кража и т.п.). На ответчике — факт выбытия имущества в порядке, установленном для исполнения судебных решений.

Зачастую при рассмотрении данной категории дел встречается множественность требований. Истец к своему требованию о возврате вещи из чужого незаконного владения может присоединить требование об истребовании доходов от имущества (ч.1,2 ст.390 ГК Украины). А ответчик может обратиться с встречным иском об истребовании затрат на содержание, хранение имущества, на улучшение имущества (ч.3,4 ст.390 ГК Украины).

Литература:

1. Червонный Ю.С. Гражданский кодекс Украины (научно-практический комментарий). — Х.: ООО «Одиссей», 1999 — Глава 13, с. 218.

Черемнов Д.В.

кандидат юридических наук,

асистент кафедры гражданского процесса

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПРЕЗУМПЦІЇ ТА ФІКЦІЇ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИ ЗАОЧНОМУ РОЗГЛЯДІ СПРАВИ

Інститут заочного рішення має глибоке історичне коріння. Він був відомий римському, давньогерманському, давньоруському праву. В даний час процесуальні системи ряду зарубіжних країн допускають можливість заочного вирішення цивільних справ і ця спрощена процедура досить інтенсивно застосовується на практиці. В Англії, наприклад, згідно зі статистичними даними заочний розгляд справ домінує над звичайним в кількісному відношенні як у Високому суді, так і в судах графств. Загалом вчені дослідили соціально-економічні та юридичні причини зазначеного явища. Це і переконаність відповідача в безнадії ведення захисту, і відсутність вільного часу для здійснення необхідних формальностей, і незнання деталей судочинства при веденні сторонами справ без адвокатської допомоги. Подібне становище склалося і в цивільному процесі США, Франції, ФРН.

У сучасних умовах значно зросла кількість цивільно-правових спорів. Через завантаженість судів загальної юрисдикції процес відновлення порушеного права відсувається на місяці і навіть роки. Але є правові засоби, використовуючи які учасники цивільно-правових відносин могли б швидко і ефективно захистити свої громадянські права і свободи. Одне з них — винесення заочного рішення.

У Цивільному процесуальному кодексі України (далі — ЦПК України) інститут заочного рішення запроваджено з 01.09.2005 року у зв'язку з необхідністю забезпечувати ефективність та своєчасність цивільного судочинства.

Визначення презумпцій та фікцій, які застосовуються при заочному розгляді справи має важливе значення, для більш детального розуміння механізму правового регулювання, який дозволяє досягати завдання цивільного судочинства — справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ з метою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Як вказує Ярков В. В., заочний розгляд є спрощеним видом провадження внаслідок відсутності відповідача при розгляді справи та тих обмежень, встановлених для позивача (відповідач не може змінити предмет, підстави позову, збільшувати розмір позовних вимог) [Гражданский процесс: учеб. для студентов вузов / Абушенко Д.Б. и др.; отв. ред. В.В. Ярков. — 6-е изд., перераб. и доп. — М.: Волтерс Клувер, 2006. — 340 с.].

Як вказує Навроцька Ю.В. у своєму дисертаційному дослідженні, однією із теоретичних конструкцій, яка лежить в основі заочного розгляду справи, зокрема, є законодавчо закріплена презумпція неповажності причин неявки відповідача в судове засідання, якщо він своєчасно не повідомив суд про причини неявки. [Навроцька Юлія Вячеславівна. Заочний розгляд справи в цивільному процесі України : Дис... канд. наук: 12.00.03 — 2008.].

Зазначена презумпція є непрямою презумпцією, тобто такою, що прямо не закріплена в нормі закону, однак яка може бути виділена завдяки аналізу і тлумаченню норм закону, а саме ст. 224 ЦПК України.

Заочне рішення, як зазначалося, характеризується специфічністю змісту як акта правосуддя. Завдяки цьому можна виокремити певні особливості заочного рішення. Це означає, що заочне рішення не може повністю базуватися на усній змагальності сторін, а процесуальна бездіяльність пасивної сторони (неявка на усний розгляд

своїєї справи) може бути підставою для використання законодавцем юридичної фікції її неправоти або фікції правоти сторони, яка з'явилася до суду. Фікція базується на принципі «чистої» змагальності і є характерною для англосаксонської системи цивільного процесу.

У ЦПК України, зазначена фікція знайшла своє відображення у ч. 4 ст. 169, за нормою якої, при ухваленні заочного рішення суд, через так звану процесуальну бездіяльність відповідача, вимушений досліджувати лише наявні у справі дані і докази, які, у даному разі, надані позивачем, а це в певних випадках позбавляє суд можливості всебічно і повно з'ясувати обставини справи та дослідити докази, якими вони обґрунтовуються. Проте це не є порушенням норм процесуального права, а вимушеною мірою, направленою на захист законного права позивача на своєчасний розгляд справи та певним чином спонукання відповідача після отримання ним копії заочного рішення, подати заяву про його скасування та надання доказів у заперечення позовних вимог, які матимуть істотне значення для правильного вирішення справи [Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42. — Ст.492.].

Такий підхід законодавця відбиває мету спрощення цивільного процесу і логічно потребує моделювання спеціальної автономної процедури заочного провадження як альтернативи позовному провадженню цивільного процесу. Більше того, заочне рішення, ухвалене в такий спосіб, можна кваліфікувати як дійсно заочне рішення.

У більшості європейських країн фікція неправоти сторони, що не з'явилася у судові засідання, не застосовується і процесуальне законодавство передбачає необхідність оцінки всіх доказів по справі. Це означає, що дослідження доказів має здійснюватися відповідно до загальних правил позовного провадження, лише з тією специфікою, що дослідження виявляється лише в тому, що воно здійснюється за відсутності однієї зі сторін.

Фікцією можна вважати положення ч. 9 ст. 74 ЦПК України, яке застосовується під час заочного розгляду справи, щодо повідомлення особи про дату та час судового засідання через друковані засоби масової інформації, оскільки за її змістом, суд приймає за дійсність ту обставину, що особа повідомлена про дату та час судового засідання, якщо зазначене повідомлення було опубліковане у визначених Кабінетом Міністрів України друкованих ЗМІ. Відповідач, зареєстроване місце проживання (перебування),

місцезнаходження чи місце роботи якого невідоме, викликається в суд через оголошення в пресі. З опублікуванням оголошення відповідач вважається повідомленим про час і місце розгляду справи. [Постанова Кабінету Міністрів України від 25.01.2006 року № 52 “Про порядок визначення друкованого засобу масової інформації, у якому розміщуються оголошення про виклик до суду відповідача, третіх осіб, свідків, місце фактичного проживання (перебування) яких невідоме” / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1096.54.0>].

Яніцька І.А.

*кандидат юридичних наук,
асистент кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ ПРИНЦИПІВ ЗМАГАЛЬНОСТІ Й ОБ’ЄКТИВНОЇ ІСТИНИ ПРИ РОЗГЛЯДІ СПРАВ ПРО ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ (ПІКЛУВАННЯ) НАД ДІТЬМИ, ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ: КРИТИЧНІ ЗАУВАЖЕННЯ У СВІТЛІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

Згідно з міжнародно визнаними Бангалорськими принципами поведінки суддів, «довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та неупередженості судових органів займає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві» [1, с. 7]. У міжнародній спільноті існує загальна згода щодо переліку очікувань від судової системи:

- суди повинні здійснювати правосуддя у конкретних справах;
- суди повинні бути прозорими;
- суди є місцем неупередженого вирішення правових спорів;
- суди захищають громадян від зловживань владою з боку уряду;
- суди захищають слабших — дітей, жертв злочинів, бідних;
- суди запроваджують та ведуть офіційний реєстр рішень і правового статусу.